

ÚČETNÍ METODY V ZAJIŠTĚNÍ POJIŠŤOVEN¹

Accounting methods in reinsurance

Jiřina Bokřová

Jedním z hlavních úkolů každé pojišťovací společnosti je převod rizika od pojištěného na pojišťovnu. Prostřednictvím pojistné smlouvy pojišťovna převezme jisté přesně vymezené riziko. Přestože pojištění často kryje jedno riziko, někdy je shromážděno několik různých druhů krytí v jedné smlouvě, např. u pojištění automobilů: odpovědnost, vlastní poškození a nebezpečí úrazu, jsou obvykle kryty tímtež pojištěním. Od té doby, co jsou různorodé druhy podnikání regulovány odlišnými právními předpisy, musí být s každou pojistnou transakcí zacházeno – dokonce i na úrovni zajištění – jako s individuální smluvní položkou, jakoby byla jednotlivě uzavřena samostatná pojistka.

Následující vysvětlení budou založena na všeobecném předpokladu, že jedna pojistka kryje jedno riziko. V mnoha případech pojišťovna přenáší část rizika, které převzala, na zajišťovnu. Postoupení rizika přímým pojistitelem a převzetí tohoto rizika zajišťovnou jsou možnosti, kdy je riziko sdílené v souladu se smluvní dohodou mezi dvěma stranami. Podstata takovéto dohody se odráží ve způsobu, jakým jsou účty vedeny, a to jak u pojišťovny, tak u zajišťovny.

Riziko může být rozloženo mezi pojistitele a zajistitele následujícími formami zajištění:

- **obligatorní** – což znamená, že přímý pojistitel je povinen postoupit spojené riziko a zajišťovatel je povinen ho přijmout,
- **fakultativní** – což znamená, že se oba – přímý pojistitel i zajistitel mohou rozhodnout, zda si přejí postoupit nebo přijmout určité riziko,
- **fakultativně obligatorní** – což znamená, že se přímý pojistitel může rozhodnout, zda postoupit či nepostoupit riziko, zatímco zajistitel je povinen přijmout vše, co se pojistitel rozhodne postoupit,
- **obligatorně fakultativní** – což znamená, že přímý pojistitel musí postoupit riziko do zajištění, zatímco zajistitel se může rozhodnout, zda riziko přijme či nikoliv. V praxi je toto méně využívaná forma zajištění.

Ať je zvolena kterákoli z výše popsaných forem zajištění, účast zajistitele v riziku může být buď **proporcionální** nebo **neporcionální**.

Hlavními faktory ovlivňujícími účetní proces jsou forma smlouvy a účetní metody. Účelem účetního procesu je shromáždit obchodní transakce řízené zajišťovací smlouvou, které jsou měřitelné v peněžních jednotkách za neměnné období (např. čtvrtletně) v zestručněné podobě zajišťovacího účtu a vyrovnat částky vyplývající ze vzájemných nároků přímého pojistitele a zajistitele ve prospěch jednoho z nich. Údaje získané v průběhu účetního procesu jsou také použity k sestavení rozvahy, výsledovky a statistik společnosti přímého pojistitele a zajišťovacích společností.

Kombinace různých druhů zajištění a možností spoluúčasti dávají vznik různým typům smluv (ilustrovaným v obr. 1), které utvářejí základ pro účetní proces.

¹ Tento článek byl zpracován jako jeden z výstupů výzkumného záměru „Rozvoj finanční a účetní teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska“ registrační číslo MSM, RP 6138439903

Obrázek 1 – Druhy zajištění/Druhy spoluúčasti

Druhy Zajištění	Obligatorní		Fakultativní		Fakultativně-obligatorní	
Druhy spoluúčasti	proporcionální	neporcionální	proporcionální	neporcionální	proporcionální	neporcionální
Druhy smluv	Kvótové	XL zajištění SI zajištění	Fakultativní	Fakultativní zajištění druhého rizika	Excedentní (otevřené krytí) ¹	Excedentní (otevřené krytí)
	Excedentní	Zajištění druhého rizika ²				
Účetní metody						

Zdroj: Munich Re: Guidelines for the Rendering of Accounts between Direct Insurers and Reinsurers in the Non-Life Classes of business, Munich Reinsurance Company, Munich 1997, str.9

Faktory ovlivňující účetní proces

Rozdíly mezi jednotlivými druhy smluv ovlivňují jak obsah, tak četnost, se kterou jsou účty předkládány. Například co se týká obsahu, je rozdíl, zda se zajistitel podílí nebo nepodílí na pojistné smlouvě v původních lhůtách a podmínkách. Jakýkoli druh smlouvy a způsob, ve kterém jsou údaje uvedené na účtech, je také ovlivněn použitou účetní metodou. Druhy smluv a účetní metody jsou proto hlavními faktory ovlivňujícími účetní proces zajištění.

Účetní metody v zajištění

Období, které pokrývá zajišťovací smlouva se obvykle neshoduje s obdobími, která pokrývají jednotlivé pojistné smlouvy ze zajišťovaného portfolia.

U proporcionálních zajišťovacích smluv se používají dva typy ručení, a to z hlediska pojistného i škod. Patří mezi ně:

Business in Force – omezuje ručení zajišťovatele pouze na pojistné události, které nastanou v době trvání zajišťovací smlouvy.

Business Written - omezuje ručení zajišťovatele pouze na pojistné události pojistných smluv sjednaných během platnosti zajišťovací smlouvy, popřípadě prodloužených po dosažení výročního data bez ohledu na datum vzniku pojistné události.

Mezi *Business in Force* patří **Metoda kalendářního roku** a **Metoda roku vzniku pojistné události**, mezi *Business Written* patří **Metoda roku podpisu příslušné smlouvy**. Ať použijeme jakoukoli účetní metodu, individuální účty se týkají konkrétního účetního období, ke kterému se vztahují, nicméně se liší strukturou informací, které poskytují a svým výsledkem.

¹ Je stanovena absolutní částka jako pevně stanovená kapacita prvopojistitele (součet vlastního vrubu a limitu zajišťovatele); prvopojistitel má v rámci své fakultativní volby navíc možnost volit pro různé pojistné smlouvy ze zajišťovaného portfolia také různé vlastní vruby.

² Jedná se o neporcionální typ zajištění, kde se kalkulace zajišťovacího řídí principy proporcionálního zajištění a zajištění plnění se řídí principy neporcionálního zajištění. Užívá se v pojištění odpovědnosti a kaskopojištění.

U neproporcionálnych zajištných smluv se ručení vztahuje výhradně na ručení za škody. Proto se v neproporcionálnych zajištných smlouvách používají pro typy ručení odlišné termíny jako např.:LORA¹ – odpovídá s poznámkou uplatnění pouze za škody proporcionalnímu Business Written, LOD² – odpovídá s poznámkou uplatnění pouze za škody proporcionalnímu Business in Force.

(a) Metoda kalendářního roku (The calendar year method)

Při této účetní metodě je ručení zajištitel v rámci pojistných smluv vyhovujících zajištné smlouvě po dobu trvání platnosti zajištné smlouvy. Klíčové pro tuto metodu je účetní datum předpisu pojistného a data poskytnutí pojistného plnění. Kalendářní rok je tím rokem, ve kterém se pojistné, provize i nároky na škody vyřizují mezi zajišťovnou a zajišťovnou a kdy jsou vytvořeny rezervy.

Příklad:

Je-li podepsána zajištná smlouva od 1.1. 2007 do 31. 12. 2007, je zajištěno veškeré zasloužené pojistné od 1.1. 2007, bez ohledu na to, zda bylo riziko upsáno v roce 2007 nebo dříve. Zároveň to platí i pro škody. Zajištění končí 31. 12. 2007.

Výhodou této metody je její administrativní jednoduchost, což má však za následek nižší podrobnost poskytovaných informací. Pojištitel musí vést přesné záznamy o tom, který zajištitel poskytoval zajištné krytí pro určitou smlouvu, aby byl schopen správně zobrazit své výsledky ze zajištění.

Metoda kalendářního roku je využívána zejména v krátkodobých obchodech, např. v takových pojistných odvětvích jako je požár, ve kterých lze pojistné přiřadit jednotlivým pojistným obdobím, ke kterým se vztahuje, kdy škody jsou vypláceny velice rychle nebo kdy může být výše škodních rezerv odhadnuta s velkou přesností. Vzniknou-li deficity nebo přebytky rezerv, předpokládá se, že budou obecně velmi malé.

(b) Metoda roku vzniku pojistné události (The year of occurrence method)

Metoda roku pojistné události omezuje ručení zajištitel v rámci pojistných smluv vyhovujících zajištné smlouvě po dobu platnosti zajištné smlouvy. Ručení zajištitel začíná u nově sjednaných pojistných smluv současně s ručením prvopojištitel, u prodloužených pojistných smluv současně s počátkem platnosti zajištné smlouvy a končí s koncem platnosti zajištné smlouvy. Jsou-li účty vykazovány v souladu s touto metodou, pak škodní výplaty a škodní rezervy jsou rozloženy pro zajištitel (např. do čtvrtletních výkazů) dle roku vzniku pojistné události. Tato metoda je v porovnání s metodou kalendářního roku zcela shodná v přístupu k zachycování pojistného, zcela odlišná v přístupu k vykazování škod.

Rok vzniku pojistné události je ten rok, ve kterém se odehrála událost, jež má za následek pojistnou škodu. Data vztahující se k tomuto roku dovolují určit po pojistných událostech velmi přesně, zda byly připraveny přiměřené škodní rezervy a jak rychle byly tyto rezervy následně vyčerpány. Jelikož takováto data popisují pouze nároky na škody, nemohou být přímo srovnávána s jinými účetními položkami, jako např. s pojistným.

Metoda je administrativně složitější než metoda kalendářního roku, protože požaduje detailnější zobrazení určitých skupin účtů. Užívá se v neproporcionálním zajištění, zejména v těch odvětvích,

¹ LORA – Losses Occurring on Risks Attaching During the reinsurance contract period

² LOD – Losses Occurring During the reinsurance contract period

ve kterých lze pojistné přiřadit jednotlivým pojistným obdobím, ke kterým se vztahuje (např. v pojištění odpovědnosti z provozu motorového vozidla).

Příklad:

Máme dva roky po sobě uzavřenou kvótovou zajistnou smlouvu; v roce 2006 je ručení zajistitele 60%, v roce 2007 je ručení zajistitele 50%. Představme si, že pojišťovně vznikly škody k 31. 12. 2006, vyplacené budou k 1. 1. 2007.

Jak bylo popsáno výše, bude rozdíl mezi metodou kalendářního roku a metodou roku pojistné události pouze v přístupu ke škodám. Při metodě kalendářního roku zajistí kvótová zajistná smlouva pro škody vzniklé k 31. 12. 2006 vyplacené k 1. 1. 2007 plnění ve výši 50% (jsou vyplaceny v kalendářním roce 2007 a tam je ručení zajistitele 50%). Pokud bude použita metoda roku pojistné události (události nastaly v roce 2006), pak bude zajištěno plnění ve výši 60%. Zvolená metoda bude mít samozřejmě značný dopad na výsledek hospodaření pojišťovny i zajišťovny.

(c) Metoda roku předpisu (The underwriting year method)

Rok předpisu smlouvy je ten rok, ve kterém byla pojistka sepsána. Podpisem se zde rozumí buď zahájení platnosti pojistky či její obnovení. Pokud se časově tyto údaje rozcházejí, zohledňuje se datum zahájení platnosti pojistky. Obnovením se rozumí také automatické prodloužení pojistky, např. dalších 12 měsíců; v tomto případě se k roku předpisu připočítává automaticky další rok (365 dnů). Není vyžadován žádný další podpis, aby pojišťovna vzala výše uvedené na vědomí.

Všechny pojistky, jejichž podpis se uskutečnil v průběhu zajistné smlouvy (od 1.1. do 31.12. daného roku), jsou rozděleny mezi zajistitele, kteří se podílejí na krytí smluv týkajících se příslušného období. Podstata systému předpisového roku předpisuje, že zajistitelé zůstávají nositelé rizika až do data obnovy pojistné smlouvy, anebo v případě kratších pojistek až do vypršení doby platnosti původních pojistek. V periodicky vykazovaných účetních výkazech jsou veškeré účetní položky vykazovány vzhledem k roku předpisu smlouvy.

Ručení zajistitele začíná u nově sjednaných pojistných smluv současně s ručením prvopojistitele, u prodloužených pojistných smluv současně s datem prodloužení a končí s koncem platnosti pojistných smluv, nejdéle většinou do určité sjednané doby, např. do 12 měsíců po ukončení zajistné smlouvy. To je hlavní rozdíl oproti předchozím metodám, u kterých ručení končí s koncem platnosti zajistné smlouvy.

Výhodou této metody je značné množství informací, které metoda poskytuje. Každá jednotlivá účetní položka musí být přiřazena k datu zahájení či obnovy pojistné smlouvy bez ohledu na aktuální účetní období. Lze tak snadno vztahovat jednotlivé položky k sobě navzájem a analyzovat rozvoj společnosti a vývoj škodních rezerv v jednotlivých letech. Nevýhodou je opět administrativní náročnost.

Metoda roku předpisu se nejvíce využívá v proporčním zajištění (např. pojištění odpovědnosti), kdy pojistné je připisováno na účet po dlouhou dobu (v pravidelných splátkách), a tak lze lehce identifikovat pojistné patřící k sobě, kdy existují dlouhé lhůty na výplatu škod apod. Jako jediná se tato metoda používá v námořním pojištění, kde výše škod není často známa po velmi dlouhou dobu. V leteckém pojištění se využívá spíše z historických důvodů, protože dříve bývalo toto pojištění odnoží námořního pojištění.

Rozdíly mezi účetními metodami

Údaje vyjádřené podle Metody kalendářního roku, Metody roku pojistné události a Metody roku předpisu se mohou lišit. Příklady jsou uvedeny v následující tabulce.

Perioda pojistky (od 1.7. 2006 do 30.6.2007)	2006 1.7. – 1.10.	2007 1.1. - 1.4.	2007 1.7. – 1.10.	2008 1.1. – 1.4.
Pojistné splatné k datu	1.7. – 1.10	1.1. – 1.4.		
Alokace pojistného do:				
kalendářního roku	1 1	2 2		
roku pojistné události	- -	- -		
roku předpisu	1 1	1 1		
Škodní rezervy - uvedené pojistky se vztahují ke dvěma nárokům: škoda 1 byla způsobena 1.10. 2006 škoda 2 byla způsobena 1. 4. 2007				
Alokace škodních rezerv do:				
kalendářního roku	1	2		
roku pojistné události	1	2		
roku předpisu	1	1		
Vyplacené nároky nárok 1 je vyplacen 1. 3. 2007 nárok 2 je vyplacen 10.2. 2008				
Alokace nároků do:				
kalendářního roku		2		3
roku pojistné události		1		2
roku předpisu		1		1

Zdroj: Munich Re: Guidelines for the Rendering of Accounts between Direct Insurers and Reinsurers in the Non-Life Classes of business, Munich Reinsurance Company, Munich 1997, str. 15 s vlastními úpravami

Metoda kalendářního roku může převýšit data vykazovaná na bázi Metody roku předpisu v případě, že pojistné není účtováno během aktuálního pojistného roku, ale účtováno až v následujícím kalendářním roce, protože se například do té doby nestalo splatným, nebo v případě, že nároky na placení pojištěncům ještě nebyly uskutečněny. Metoda kalendářního roku může překročit i Metodu roku pojistné události, pokud škody nejsou vyplaceny v roce, kdy k pojistné události došlo, ale až v roce následujícím.

Metoda roku pojistné události může být identická s Metodou roku předpisu. Lišit se může maximálně podle počtu let, na které se pojištění vztahuje. V případě 12měsíčního pojištění Metoda roku pojistné události může být ekvivalentem Metodě předpisu anebo Metodě předpisu plus roku následujícímu. V případech dlouhodobějších pojistek jsou rozdíly odpovídajícím způsobem větší.

Abstrakt

Príspevek sa zaoberá základnými účtovnými metodami používanými v zajišťovacích obchodoch. Jedná sa o metodu kalendárneho roku, metodu roku pojistných udalostí a metodu roku predpisu.

Kľúčová slova: Zajištní, účtovní metody v zajištní, metoda kalendárneho roku, metoda roku pojistných udalostí, metoda roku predpisu

Summary

The abstract deals with accounting methods in reinsurance. It presents The calendar year method, The year occurrence method and The underwriting year method.

Key words: Reinsurance, accounting methods in reinsurance, The calendar year method, The year of occurrence method, The underwriting year method

JEL klasifikace: M 41

Použitá literatura:

- [1] Munich Re: Guidelines for the Rendering of Accounts between Direct Insurers and Reinsurers in the Non-Life Classes of business, Munich Reinsurance Company, Munich 1997,
- [2] Cipro, T.: Zajištní a přenos rizika v pojišťovnictví, první vydání. Praha: Grada Publishing, a.s.. ISBN 80-247-0838-8
- [3] Roubíček, R.: Problematika zajištní pojišťoven, diplomová práce, 2006

Kontakt:

Jiřina Bokšová, Ing. Ph.D., Katedra finančního účetnictví a auditingu, VŠE v Praze, Churchillovo nám. 4, Praha 3, tel. +420 224 095 148, boksova@vse.cz